

IT - T E W B A

(UN UOMO)

KUMMIEDJA B'ATT WIEHED

ta'

GIACINTO TUA

Maqluba għall-Malti

minn

IVO MUSCAT-AZZOPARDI

IN-NIES TAL-KUMMIEDJA

Il-Markiz GIORGI.

ALFREDO.

GASPARE.

LINO.

TURI (jew Katrin).

F'rahal ta' l-Italja. — Fiz-żmenijiet tal-lum.

Din il-Kummiedja, li saret b'suċċess kbir fuq ir-Rediffusion u fuq il-palk minn hafna kumpannijiet oħra, qegħdin nistampawha biex nikkommemoraw lill-bravu drammaturgu Malti GIACINTO TUA, li miet fit-12 ta' Marzu 1949, mibki minn bosta, fosthom hafna dilettanti tal-palk f'Malta.

I. M. A.

I T - T E W B A

(UN UOMO)

IX-XENA TURI:

Id-daħla tal-Villa Giorgi. Fil-qiegħ bieb wiesa' u għoli li jagħti għall-ġnien. Fil-ġnub tal-bieb żewġ twieqi kbar tal-ħġieg. Bieb fix-xellug u iehor fil-lemin. Pjanuforti, pultruni, sigġijiet, sofà, xi kotba. Ambjent għani imma aktarx aħrax u ta' dwejjaq.

GIORGI : (*Mixħut fuq is-sofà*).

GASPARE : (*qed jirranġa u jnaddaf is-salott—aktarx taħt ilsien*)
Sinjur..... ma jistax ikun li nissoktaw f'din il-ħajja..... Il-lum is-Sibt, jum ta' żjajjar, il-laqgħa ta' kull ġimgħa, partita bella donna u xejn aktar..... ajma jommi xi pjaċir..... (*iħares minn taħt il-għajn lejn Giorgi b'ie x jara hux jisma'*) kollu għalxejn..... hemm arah il-Markiż fi-isbaħ qagħda tiegħu..... dejjem hemm..... dejjem l-istess..... jaqra..... jaqra biss..... ikedd ħajtu bla ebda fejda..... dan dnuh li ma jinħafirx.

GIORGI : (*jieqaf mill-qari*) Nista' nkun naf x'inhu dan it-tgemgim kollu?

GASPARE : Tgemgim?

GIORGI : Iva, tgemgim.

GASPARE : Min qed igemgem?

GIORGI : Int.

GASPARE : Hekk..... għalxejn.

GIORGI : Mela iskot darba għal dejjem.

GASPARE : Kieku tajjeb jekk wieħed jiskot, imma ċerti ħwejjeg ma jistgħux jgħaddu mill-gerżuma.

GIORGI : X'inhu li ma jistax jinżillek mill-gerżuma? Isa, nisimgħu.

- GASPARE : Sur Markiż, il-lum is-Sibt.
- GIORGI : Grazzi, naf
- GASPARE : Minn hawn u ftit iehor dalwaqt tarahom jaslu s-Sur Spiżjar u s-Sur Kappillan għall-partita bella donna tas-soltu.
- GIORGI : Din hija l-aħħar aħbar li għandek x'tagħtini?
- GASPARE : Kont qed naħseb bejni u bejn ruħi : Kieku s-Sur Markiż dawn il-laqgħat jagħmilhom darbotejn fil-gimgha?
- GIORGI : U għalfejn dan?
- GASPARE : Biex..... biex..... (*wara ftit tal-ħsieb b'fehma qaw-wija*) biex għallanqas dan is-swied il-qalb li ninsabu fih.....
- GIORGI : (*jagtagħlu kliemu*) Gaspare, għidtlek kemm-il darba biex tilhaq għasstek u dawn mhumiex affarijiet li għandek tindaħal fihom.
- GASPARE : (*b'nofs temtima*) Nitolbok taħfirli, Sur Markiż, jekk kultant nindaħal f'ċerti hwejjeġ, imma, emminni, meta narak hekk, waħdek f'din l-imbierka villa, dejjem sieket u mnikket, inħossni fid-dmir li għandi nagħmel mill-aħjar biex nipperswadik u ngiegħlek.....
- GIORGI : (*jipprova isikktu b'idu u bil-kliem*) Mela tridni nagħmel il-buri iżjed milli għandi? Xi trid tgħid bi klie-mek? Mhux jien stess kont li għażilt din ix-xorta ta' hajja?
- GASPARE : Iva..... tassew..... imma s-snin għaddejjen dejjem u aktar ma mmorru.....
- GIORGI :aktar nixjieħu, mhux hekk? Ara Gaspare, xejn toqgħod tibza' għalja, (*imnikket*) Madankollu iżjed ma jgħaddi ż-żmien u aktar ma nixjieħ, aktar inħossni hieni. (*Gaspare jurih li ma fehemx. Giorqi bi tbi-s-sima ta 'niket*) Iva, għax inħoss li l-mewt qiegħda foqrob dejjem iżjed lejja.
- GASPARE : (*imnikket bis-shih*) Maħhub Sinjur tiegħi.....
- GIORGI : Hekk huwa ħabib tiegħi, u ma jiswa xejn billi nippruvaw nitqarrqu bina nfusna. Inf' għandek raġun : is-snin għaddejjen dejjem u issa.....

- GASPARE : Nitolbok, Sur Markiż, taħsibx iżjed f'dawn il-ħwejjegħ li jdejqu l-qalb. (*wara ftit*) Kieku jaħasra ner-ġghu mmorru ngħixu fil-Belt.....
- GIORGI : (*malajr*) Qatt.
- GASPARE : (*b'lehen ta' talba*) : Imma l-ġhala, jaħasra?
- GIORGI : (*b'imrar*) U tistaqsini l-ġhala? Sewwa sew int, Gaspare, li għext miegħi mindu konna tfal? (*wara ftit*) Kliemek qed iwegġgagħli ħafna qalbi.
- GASPARE : (*ġersaq lejħ, qalbu maqsuma, u jbuslu idu*) Sur Markiż..... aħfirli.....
- GIORGI : Ja twajjeb Gaspare, jiena m'għandi xejn x'naħfirlek. (*wara ftit iqum u jipprova jbidel it-taħdita*) Mela lesti bħas-soltu l-mejda ż-żgħira u qiegħed il-kafè fuq in-nar..... il-kafè jzommilna għajnejna miftuħa. (*iħares barra mit-tieqa—imħasseb*) It-temp imdallam sewwa. Naħseb li ma ddumx ma tinzel xi bexxa xita. (*Tinstama' mill-bogħod għanja ta' xi raħli aktarx għanja ta' niket, li sejjer lura lejn daru wara x-xoġħol. — Giorgi wara li jkun baqa' issummat iħares barra u jisma' l-għanja jiġi f'tiegħu*) Kiesaħ-sewwa t-temp il-lejla, Gaspare..... Min jaf min hu dak l-imsejken? Jiena dieħel sa ġewwa (*joħroġ mil-lemin*).
- GASPARE : (*li jkun baqa' iħares lejħ minn mindu mar fit-tieqa sakemm joħroġ*) Miskin is-Sinjur tiegħi! U din l-istess ħajja ilna sejrin biha għaxar snin šaħ! Għaxar snin šaħ! (*ġibda jlesti l-mejda għal-logħob*) Uff! x'ħajja ta' mrar u dwejjaq!
- TURI : (*ġuri rasu minn bejn iż-żewġ bibiet tal-bieb tan-nofs. B'nofs għajta*) Nista' ngħaddi?
- GASPARE : (*maqtuġħ*) Eħ! Min hemm?
- TURI : Jien, jien.
- GASPARE : Il-mniegħel jeħduk.
- TURI : Lil min jieħdu?
- GASPARE : (*imgħaddab*) Lilek.
- TURI : Lili?
- GASPARE : Lilek, lilek! Mela lil min?
- TURI : Nista' nidħol?

- GASPARE : Idhol, idhol! Dawn x'manieri huma?
- TURI : (*jidhol, raġel goff ftit belhani*) Grazzi, grazzi wisq. Ġibtlek ix-xirja..... (*jurih qoffa kbira*) Trid tara jekk hux kollox sew?
- GASPARE : Le, ma rrid nara xejn, għandi hsibijiet ohra f'rasi. Mur qiegħed kollox fuq il-mejda tal-kċina.
- TURI : Jaqaw il-Markiż marid?
- GASPARE : Le, il-Markiż aktar b'saħħtu minnek.
- TURI : Mela marid int?
- GASPARE : (*Jagħmel il-grun għall-ghajn*) M'intix xi wieħed milli jgħajnu, hux?
- TURI : Min? Jien?
- GASPARE : Int, int, mela jien?
- TURI : Jien ngħajjen? X'int toħlom int? Anzi l-ispiżjar kull meta mmur noħodlu x-xirja, jieħu ħafna gost bija u jdabħalni ġewwa għax iġhid li ngiblu r-riżq; kull meta mmur għandu l-għada tidher mar-raħal xi mixija ta' mard u jaqla' ħafna flus (*jidhak ta' iblah*).
- GASPARE : Bravu għalik. U dan issejjahlu riżq?
- TURI : Mela kollox għal fuq il-mejda tal-kċina, mhux hekk?
- GASPARE : Iva, jekk jogħġbok?
- TURI : (*miexi*) Imma tassew li ma tridx tara x'ġibtlek?
- GASPARE : Nara kollox imbagħad.
- TURI : (*kwazi bejnu u bejn ruħu*) Imma għalfejn dan-nervi kollha? Forsi miet it-tifel tal-Markiż?
- GASPARE : (*jinħasad u jdur fuqu bil-herra*) Turi, x'ix-xjaten qed tgħid? Mela qed thoss mohħok?
- TURI : Min? Jien?
- GASPARE : Iva int, int. Mela min? (*jagħti ħarsa madwaru; imbagħad b'leħen baxx*) X'inhuma dawn il-ħmerijiet li qed tgħid? Il-Markiż ma għandux tfal.
- TURI : (*b'tehmiza*) Bħallikieku ma nafx kollox jien.....
- GASPARE : X'taf int?
- TURI : Naf li l-Markiż għandu tifel.
- GASPARE : (*bil-qawwa*) Mela qed tiġġennen int?
- TURI : Jien qed niġġennen?
- GASPARE : (*jidhak bilfors*) U min bellagħhielek din il-ħmerija?

- TURI : (*jersaq lejħ—b'nofs dahka u emmna*) U naf ukoll fejn jinsab.
- GASPARE : (*mifzul*) Taf ukoll fejn jinsab?
- TURI : Iva (*taħt ilsien—kwaži f'widnet Gaspare*) jinsab..... (*b'mossa wkoll*) maqful il-ħabs.
- GASPARE : (*b'ħasda, qatgħa u nofs ghajta*) Iskot, ja bičča ta' bahnan!
- TURI : Qed tara kif naf kollox?
- GASPARE : Għidtlek u nargħa' ngħidlek li bellgħuhielek. Int iblah, tajjeb biss biex jaqfluk f'manikomju.
- TURI : Jien?
- GASPARE : Int, iva int. Is-Sur Markiż tassew li għandu tifel. U x'fiha billi għandu tifel? Xi haġa rari?
- TURI : (*itenni bil-qawwa*) U jinsab maqful il-ħabs.
- GASPARE : Int miġnun. (*Wara ftit—biex jeħodlu minn rasu*) U minn għand min smajthom dawn il-ħwejjeg sbieħ?
- TURI : Minn għand it-Tabib il-ġdid tar-raħal. Il-bierah, il-mara tiegħi tatha taqliba u jien mort malajr l-ispizzerija halli nikseb xi haġa halli tistejqer u..... kien hemm it-Tabib il-ġdid.....
- GASPARE : (*juri ruħu indifferenti*) U x'għara mbaġħad?
- TURI : (*jirrakkonta*) U f'dak il-ħin smajt lit-Tabib iġħid lill-ispizjar : "Nassigurak li għaraftu wisq tajjeb", u l-Ispizjar wieġbu : "Nahseb li ħadt żball għax il-Markiż Giorgi qatt ma kellu tfal"; u t-Tabib issokta jitmashan : "Imma jekk jien u t-tifel tal-Markiż konna l-iskola flimkien". Imbaġħad sefsiflu f'widnejh, imma jien smajtu l-istess : "Anzi jekk trid taf is-sewwa kollha, it-tifel tal-Markiż jinsab il-ħabs".
- GASPARE : (*mifzul għal kollox—f'daġħidgħa—kwaži jtemtem*) Bravu għalih is-Sur Tabib il-ġdid, kemm huwa raġel sewwa u tal-karità..... Min ix-xjaten baġħatulna ma' saqajna lil dan l-ingħarraq (*jinduna li tkellem iżżejjed*) Jien żgur li ħa żball u li ried iġħid għal xi ħaddieħor. Il-Markiż Giorgi għandu ħafna min jiġi minnu. Forsi t-Tabib kien qed jgħid għal xi nepputi tiegħu.
- TURI : (*b'fehma qawwiya*) Le, kien qed jitkellem fuq iben il-Markiż.

VIII

- GASPARE : (*jagħtih daqqa ta' għajn kerha u ta' tehdida*)
Għidtlek li kienu qegħdin jtkellnu fuq xi nepputi.
- TURI : (*imbażża'*) Tajjeb..... tajjeb..... jista' jkun li għandu xi nepputi.
- GASPARE : (*b'tehdida aqua*) Mhux jista' jkun, imma hekk hu.
(*b'lehen markat*) U int ara li ma jfettillekx toqgħod toqgħid dawn il-ħrejjef mar-raħal kollu għax ma nbal-likx tmedd riġlejk iżjed hawn ġew. Fhimt?
- TURI : (*b'nofs biża'*) Jien ma għidthomx ħlief lilek.
- GASPARE : (*iħares lejn il-lemin*) U issa għalaq haqek u ara li ma taħrablekx xi kelma għax ġej is-Sur Markiż.
- GIORGI : (*jidhol mi-l-lemin—jaqsam il-kamra u jimxi ha joħroġ min-nofs*) Jien sejjer nagħmel dawra żgħira u ma ndumx ma narġa' niġi lura. Jekk kemm-il darba jiġi l-kappillan jew is-Sur Anselmi thallihomx imorru, imma għidilhom li jistennewni għax dalwaqt inkun hawn.
- GASPARE : Tajjeb wisq, Sur Markiż.
- TURI : Saħħa, Sur Markiż.
- GIORGI : Saħħa, Turi (*joħroġ min-nofs*).
- GASPARE : Isa, ara x'għandek x'taġħmel! Hu kollox fil-kċina għax dalwaqt tarahom ġejjin.
- TURI : Miegħek jien (*joħroġ mix-xellug bil-qoffa f'idu*).
- GASPARE : Sewwa sew dan l-imgharraq ta' Tabib kien jonqos. Alla hares jisma' b'xi haġa s-Sur Markiż..... (*wara ftit*) Dan il-ħmar ta' Turi ma għandux haġta f'ilsien u naqta' għonqi taħt mannara li ma jdumx ma jgħarraf b'kull ma jaf lir-raħal kollu (*wara ftit*) Nabseb li aħjar ingħid kollox lis-Sinjur.
- TURI : (*jidhol mix-xellug*) Kollox lest.
- GASPARE : Tajjeb wisq, tista' tmur.
- TURI : Għandkom bżonn ta' xi haġ'ohra?
- GASPARE : Le, grazzi.
- TURI : Il-lejl it-tajjeb (*jimxi biex joħroġ min-nofs*).
- GASPARE : (*isejjahlu*) Turi, isma' kelma.
- TURI : (*jieqaf, idur*) Xi trid?
- GASPARE : (*b'sebgħu l-werrej fuq xofftejh*) F'themna, hux hekk? Kliem xejn.

- TURI : *(jagħmillu mossa b'ie x bhallikieku jghidlu: "Tahseb xejn", u jkroġ min-nofs).*
- GASPARE : *(jirgħel il-lampa—idur max-xena jghanni taht ilsien—il-lampa tagħti d-dawl f'nofs il-kanra imma l-ir-kejjien jibqgħu f'nofs dlam.—Wara ftit wara l-ħgieġ tal-twieqi tal-fond tidher l-ombra ta' xi hadd. Gaspare jilmakħha)Eh!..... (l-ombra ma tidhirx aktar) Min hemm, hemm (wara ftit) Għandu jkun rajt hażin..... deherli li kien hemm xi hadd wara t-tieqa..... (wara ftit igemgem waħdu) U s-Sinjur kif kien dam ma ġie daqshekk..... (wara ftit) Imma jien żgur li kien hemm xi hadd..... Halli nara (jersaq lejn il-bieb tal-fond—jinstemgħu xi tahbitiet wara xulxin—Gaspare jieqaf imħasseb) Min jista' jkun? (lilu nnijsu) Tgħid niftaħ? (tahbitiet oħrajn aktar bil-qawwa—b'lehen sod) Min hemm?*
- ALFREDO : *(minn barra) Jien, jien. Iftaħ!*
- GASPARE : *Int min int?*
- ALFREDO : *(dejjem minn barra) Għidtlek iftaħ! Minn hiex qed tibża'?*
- GASPARE : *Għax.....*
- ALFREDO : *(dejjem minn barra, b'izjed qawwa) F'ġieħ minn rab-biek, Gaspare iftaħ.*
- GASPARE : *(mistagħġeb) Gaspare!?! Mela xi hadd li jafni (jiftaħ).*
- ALFREDO : *(jidħol bil-herra, jaqfel warajh, iżomm mal-ħajt nif-su maqtuġħ. Liebes kapott li jgħattilu sa lehitu, kappell artab f'rasu mniżżel fuq għajnejh. Iħares madwaru bil-biża'. Iross miegħu lil Lino milfuf kollu kemm huwa f'mantar).*
- GASPARE : *(imbażża') Sinjur, xi trid minn hawn, u lil min trid? (Alfredo ma jwēġibx—Gaspare jħoss ruħu aktar inkwjet, imma juri ruħu kalm) Sinjur ngħidlek is-sewwa ma nistax nifhem..... (Alfredo, bi tbatija jersaq lejn il-mejda tan-nofs jix-xengel) Qed iħossok hażin?*
- ALFREDO : *Xejn, xejn. Sturdament ċkejken. (Gaspare jħares lejħ sewwa—Alfredo wara sforz) Il-Markiż Giorgi jinsab id-dar?*

- GASPARE : Dan il-mument le, imma ma jkun ma jigi.
- ALFREDO : (*jinhasad*) Dalwaqt ikun hawn?
- GASPARE : Iva, hareġ jagħmel id-dawra ta' kuljum. Tixtieq forsi tkellmu? (*Alfredo jagħmel "IVA" b'rasu*) Mela, jekk jogħġbok, ogħhod bilwiegħda).
- ALFREDO : Grazzi wisq (*jibqa' bilwiegħfa*).
- GASPARE : (*jibda jinkwiera ruħu*) 'Tista' tgħidli min int, jekk jogħġbok?
- ALFREDO : (*bil-qajla*) Gaspere, possibbli li għadek ma għaraff-nix?
- GASPARE : Ma għarafftekx? Kif tridni nġarrafek jekk ma rajtek qatt qabel?
- ALFREDO : (*b'dakka mnikkta*) Jidhirlek? (*jinza' l-kapott u jneħhi l-kappell—id-dawl tal-lampa tan-nofs jaqa' kollu fuq wiċċu*) Gaspere, għaraffni issa?
- GASPARE : (*jirtogħod bil-hasda*) Le..... ma..... jistax ikun..... int..... int..... (*jersaq lejha sewwa*) Int, Sur Alfredo?
- ALFREDO : Jien, kollni kemm jien.
- GASPARE : Is-Sinjur tiegħi..... is-Sinjur iż-żgħir..... Alla tal-hniena! Kif qatt jista' jkun..... (*iħares lejha sewwa, b'ferħ u niket*) Kif tbiddilt x'wahdadin?
- ALFREDO : Iva, tassew. Tbidilt hafna..... Gaspere..... Saħħti tliftha għal kollox.
- GASPARE : (*mifxul u mriegħer*) Imma l-Markiż dalwaqt ikun hawn..... ma nafx x'se nibda nagħmel..... min jaf x'jista' jiġri li b'hasda bħal din..... ara, Sur Alfredo..... int taf daqsi li s-Sur Markiż..... żgur li mhux qed jistenna li jara hawn.
- ALFREDO : Naf li hawn mhux posti.
- GASPARE : (*mifxul*) Aghdirmi..... ridt ingħid..... għall-ewwel żgur li jehodha bi kbira u min jaf kemm se jittmas-han..... ahjar mela tlesti ruħek għal dak kollu li jista' jinqala'..... forsi..... jkeċċik 'il barra wkoll... (*malajr, b'ier itaffi kliemu*) Imma xejn tiegħi għal kliemu..... tara li wara, kollox jispiċċa b'wiċċ il-ġid u jafirlek..... basta tkun taf kif għandek tiegħi..... Nitolbok, Sur Alfredo.
- ALFREDO : (*għajjen fir-ruħ u fil-ġisem*) Xejn taħseb, Gaspere

qalbi, lil missieri nafu wisq tajjeb. Naf li se jkeccini 'l barra u ma ghandi minnu ebda tama ta' mahfra. Madankollu l-ghala ghandu jahfirli?..... b'liema jedd nista' nitlobhieu? Weggajtlu wisq qalbu biex issa tisthoqqli l-mahfra.

GASPARE : La tghidx hekk, Sinjur. Tara kif kollox jissewwa. Il-Madonna m'biex se ticchdilna din it-talba. La taqtax qalbek.

ALFREDO : (*b'harsa fiergha*) Kont ili nahsibha jiem shah jekk ghandix niggi hawn jew le. Naf li ma tisthoqqli ebda iniena.

GASPARE : (*b'ferh qarriegi*) Issa tara kif qed tahseb hazin u kollox jiggi ghallu kien fiz-zminijiet l-imghoddija. Il-hena u l-ferh jarqghu jidhlu mill-ghatba 'l gewwa.

ALFREDO : (*b'lehen mahnuq bil-biki*) Gaspare, dawk huma zminijiet li jiena qtilthom ghal dejjem u ma jarqghux jiggu izjed.

GASPARE : (*biex jaghmillu l-hila*) La taqtax qalbek, Sur Alfredo. Li kieku kont taf x'hajja ta' dwejjaq qeghdin ngħaddu mill-jum li..... (*ma jistax jissokta*).

ALFREDO :mill-jum li missieri baghatni 'l barra minn daru.

GASPARE : Il-Markiz ma riedx jisma' izjed bil-hajja tal-palazz u hrabna bogħod mill-belt biex niggu nqattghu hajjina f'din id-daqsxejn ta' villa, jien u huwa biss, hadd, hadd izjed..... u ilna ghaxar snin.....

ALFREDO : Ghaxar snin (*ihares madwaru*) U missieri kellu l-hila jghaddi dan iz-zmien kollu f'din..... id-dar..... wahdu..... bghid minni.....

GASPARE : Bghid minn kulhadd u minn kollox. Mal-kotba..... u t-tifikiriet tieghu biss.

ALFREDO : (*kwaži lilu nnifsu*) U kont jien il-htija ta' dan kollu, jien, l-istess ibnu, li gagħaltu jghaddi hajja ta' turuf-nament..... (*jagħtih attakk ta' wjiegħ f'qalbu li jkollu jzomm mal-mejda biew ma jaqar*).

GASPARE : (*imbazza', jilhq*) Sur Alfredo, x'tak?

ALFREDO : Nejn..... mhu xejn..... (*joqghod bilqiegħda*) Hass hazin zghir.

GASPARE : Jagħtuk ta' sikwit?

- ALFREDO : Sahhti marret għal kollox..... inhossni mifni.....
(*italla' lil Lino fuq irkobbtejh. Gaspare jħares lejn it-tifel, irid kieku jistaqsih xi haġa u ma jridx. Alfredo jżieghel bit-tifel, ineħtilu l-mantar u l-berritta minn rasu, u jghidlu b'qalbu miksura*) Ruhi ibni, int se tkun twajjeb u ubbidjent, mbux hekk? (*ibusu*) 'Thossok għajjen?
- LINO : (*ighid "LE" b'rasu*) Le!
- GASPARE : (*juri lit-tifel b'sebghu bil-qajla*) Min hu dat-tfajjel?
- ALFREDO : (*taħt ilsien, vara ffit*) Ibni.
- GASPARE : (*b'hasda*) Ibnek għidt?
- ALFREDO : Iva, ibni (*imnikket għall-aħħar*) Jidhirlek li hija haġa stramba li għandu jkollu tifel?
- GASPARE : (*mif'cul hafna*) Le..... iva..... imma billi ma kont naf b'xejn..... taf inti.....
- ALFREDO : (*żieghel bit-tifel*) Iva..... ibni; ibni..... (*b'imhabba kbira*) dan huwa l-pupa tiegħi li jien lest biex nagħti għalih kull ma għandi..... l-istess demmi..... u l-ftit snin li baqagħli ngħix. Lino tiegħi.
- GASPARE : (*li jkun beda jiġi f'tieghu*) Tafx li jixbhek qisu fula maqsuma? Kemm-il sena għandu?
- ALFREDO : Għalaq seba' snin fil-Milied.
- GASPARE : Tafx li jidher akbar hux..... (*jinstama' l-hoss ta' xi ħadd ġej mill-ġnien—inkwetat*) Żgur il-Markiż (*jittawwal mit-tieqa*) Huwa kollu kemm hu. (*Alfredo jqum b'hasda—Gaspare b'ialba*) Sur Alfredo, għar-ruħ it-twajba mamà tiegħek nitolbok ma tintilifx.
- ALFREDO : Jiena lest għal kollox. Nitolbok dahħal it-tifel x'imkien hemm ġew.
- GASPARE : Nahseb li aħjar.....
- ALFREDO : (*jaqtagħlu kliemu*) Isa, ma hemmex żmien x'нитilfu. Ħudu miegħek qabel ma jasal il-papà.
- GASPARE : (*jixtieq kieku jbidillu hsiebu*) Żommu hawn miegħek, tara li jkun aħjar għalik.
- ALFREDO : (*bil-qawwa*) Gaspare, għidtlek ħudu ġewwa miegħek (*Gaspare jersaq lejn it-tifel*) Lino, sabiħ tiegħi, mur ffit hemm ġewwa, ma' dan is-sinjur, minn hawn u ffit ieħor insejjahlek tafx? Isa, ruhi; isma' minni

(*lil Gaspare*) Ara li ma tidherx qabel ma nsejjahlek jien.

GASPARE : Tajjeb..... tajjeb..... (*jidhol fix-xellug, fuq il-qalb, ma' Lino*).

LINO : (*jidhol fix-xellug ma' Gaspare*).

ALFREDO : (*jibqa' bilwicqfa ma' genb il-mejda, ihares lejn il-bieb ta' barra—wiċċu, isfar daqs il-qarsa tax-xama', huwa kemm kemm imdawwal mil-lampa tan-nofs*).

GIORGI : (*jidhol min-nofs—jaghlaq warajh il-bieb ta' barra—idur—jilmah lil Alfredo—jixhet ghajta*) Int?..... Int hawn!?!.....

ALFREDO : (*ghajnejh maghluqa—kemm kemm jinstama'*) Iva, jien.

GIORGI : (*imbaqbaq f'demmu*) Int..... Int, mhux hekk? U ghandek il-hila tinfes fuq il-ghatba ta' dari? (*kwazi jinxtehet fuqu*) Mizerabbli.

ALFREDO : (*jinzal ghankobbtejh*) Iva, missieri l-ghaziż, jiena hati.

GIORGI : (*idejh jibbiesu fl-ajru—jirtoghod kollu kemm huwa—xofftejh kemm kemm jistghu jissnu*) Mizerabbli! Bniedem bla ġieh u bla kuxjenza!..... (*jitbiegħed minnu u jaqa' fuq pultruna bla sahħa*).

ALFREDO : (*iqum, jersaq lejh b'lehen imbikki*) Missier.....

GIORGI : (*b'ghajta*) Tersaqx lejja ghax ma nafx x'jista' jigrì.

ALFREDO : (*jieqaf—b'lehen ta' talb*) Papà tiegħi.....

GIORGI : (*b'daghdigha*) Iskot, la tahlifx. Jien ma jinix aktar missierek. Jien bniedem barrani ghalik. La ssem-nix fil-batal l-isem ta' missier, tant sabih u hanin għand min jaf jghożzu.

ALFREDO : Daqshekk tobghodni?

GIORGI : Nobghodok? Il-ghala għandi nobghodok? (*iqum*) Kif nista' nobghod bniedem li ma nafux? Jien hilek ma nafekx. Min int? Minn fejn ġejt? Xi trid minni? Min tak is-sensja biex tidhol f'dari? (*izjed bil-qawwi*) Tidhol fid-dar ta' raġel onest?

ALFREDO : (*mithuf*) Tassew li jien ma għandi ebda jedd u anqas qed nitolbok xejn.

GIORGI : Mela kif qed tara naqblu f'kollox. (*jaqbdu mill-bavru*)

tal-ġlekk) X'gejt tagħmel hawnhekk mela? Ma tafx li ili għaxar snin.....

ALFREDO : Ma nitkellmox fuq l-imghoddi, nitolbok; dak l-imghoddi huwa mimli xewk u tbatijiet.

GIORGI : Iva, hux? Għandek raġun; l-imghoddi huwa mimli xewk u tbatijiet, mimli bil-misthija; imma jeħtieġ li jiena nfakkrek illi jekk il-lum qiegħed niċċdek mill-aqwa haġa u l-isbaħ li għandu l-bniedem, il-jedd għall-imħabba ta' missierek, dan qed nagħmlu wara li rajt il-kalvarju mħabba fik.

ALFREDO : Naf.

GIORGI : X'taf? Ma taf xejn int! Kif tista' tkun tafhom ċerti hwejjeġ? Int taf li ħallastlek djunek, li jien erfajtek minn ġewwa t-tajn u l-ħmieġ li kont qed tghum fihom għal hafna drabi, li salvajtek mill-aqwa għarukażijiet għal mitt darba, imma dak li batejt jien, u dak li ħassejt ma' tul snin shaħ li għext waħdi..... itturf-nat..... bgħid minn kulhadd..... waħdi..... fhimt tajjeb, waħdi..... inti ma tista' qatt tifhmu.

ALFREDO : Ma nistax ħlief nitolbok maħfra.....

GIORGI : Titlobni maħfra? Kemm-il darba tlabthieli din il-maħfra u jien tajthielek?

ALFREDO : Din id-darba hija ta' l-aħħar.

GIORGI : Is-solta storja. Int dejjem hekk għidtl i u kemm-il darba ħliftili; imbagħad argajt waqajt fid-dnub.

ALFREDO : (*niedem*) Nitolbok għall-aħħar darba..... saħħti tliftha għal kollox..... jiena wkoll batejt hafna..... bid-differenza li t-tbatijiet tiegħi hloqthom jien innifsi..... ġibthom bl-istess idejja.

GIORGI : Int impostur, u dejjem hekk kont. Argajt ġejt għax għandek bżonn il-flus.

ALFREDO : (*bil-qawwa*) Le, le.

GIORGI : (*fl-aqwa tal-telfa*) Imma għalxejn tafx? Kollu għal xejn. Ebda maħfra għalik. Din id-darba ħsiebek qarra q bik. Għidit f'qalbek : "it-twajjeb missieri jaħfirli, u jaqđini", mhux hekk?.....

ALFREDO : (*b'lehen mahnuq*) Għidtlek ma ġejtx għall-flus.

GIORGI : (*ġissokta mingħajr ma jaqđti kas ta' kliemu*)im-

ma t-twajjeb missierek, din id-darba, se jghidlek :
 ‘barra, barra minn dari, hawn ma hawnx post għal
 min mhux onest’.

ALFREDO : (*b'disprament*) Papà, nitolbok la tghidx hekk, Jien
 se mmur, nahliflek fuq il-qabar ta' ommi.

GIORGI : La tahlifx fil-falz. U la ssemmix fil-batal l-isem għa-
 žiż ta' dik il-mara qaddisa.

ALFREDO : (*bil-gawwa*) Għidtlek nahliflek fuq qabar ommi li
 jien se ngħib minn quddiemek għal dejjem, imma
 qabel sejn jehtieg li tismagħni.

GIORGI : Qatt.

ALFREDO : Jehtieg li tisma' kliemi għall-aħħar darba. Qed ni-
 tolbok dan għax ma nistax nagħmel haġ'ohra. Jiena
 kont naf wisq tajjeb li jekk nargħa' lura f'darek tkeč-
 čini 'l barra. Haġa li tistħoqqli u ma għandi ebda
 jedd ingemgem fuqha. Imma jien ma rgajtx ġejt
 għandek għalija nnifsi.

GIORGI : (*bi tmaqdir*) Għal min mela? Forsi għalija?

ALFREDO : Ġejt hawn..... (*bi sforz kbir*)imħabba f'ibni.

GIORGI : (*b'hasda*) X'għidt?

ALFREDO : Għal ibni!

GIORGI : Ibnek?

ALFREDO : Iva, Lino tiegħi (*kommoss*) li ma għandu ebda htija
 u li ma għandux ibati d-dnubiet ta' missieru.

GIORGI : (*għad ma jistax jemmen*) Int għandek tifel!

ALFREDO : Iva, tifel ta' sebgħa snin. Ommu mietet sentejn ilu.

GIORGI : Kont iżżewwiġt?!

ALFREDO : Sirf naf tfajla twajba u onesta u rbattha mad-destin
 kiefer tiegħi. Wara sena twieled Lino. Imma l-im-
 sejkna nfriet (*b'soghba*) bit-tbatijiet li batiet miegħi
 u bil-ħajja ħażina tiegħi.

GIORGI : (*bl-aqwa disprezz*) Int? Bravu għalik.....

ALFREDO : (*niedem għal kollox—izjed bin-nifs milli bil-lehen*)
 Wehilt ukoll il-ħabs..... għal xi snin..... il-mara
 kellha taqla' l-għajxien tagħha b'idejha..... għaliha
 u għač-čkejken..... għamilt mill-aħjar biex inbidel
 ħajti..... kulhadd kien qed jaħdem..... kien hemm
 xogħol għal kulhadd..... imma għalija le..... jien

kont raġel ħabsi. U ħallastha qares għax bqajt sakemm rajtha tmut f'idejja..... mingħajr ma nista' nagħtiha ebda għajnuna.

GIORGI : (*b'qalbu maqsuma*) Iskot..... iskot.....

ALFREDO : Kliemi qed iwegġagħlek qalbek, mhux hekk? Imma jeħtieġ li tismagħhom. Issa kelli nerga' lura għandek..... (*Giorgi jħares lejha*)minħabba f'ibni.

GIORGI : Minħabba f'ibnek?

ALFREDO : Iva; jien marridx li ibni jgħaddi l-istess ħajja mnik-
kta tiegħi; jien marridx li xi jum jew ieħor ikun jaf min kien missieru u x'għamel. Jeħtieġ li ċ-ċkejken ma jkun jaf xejn minn..... dak li għadda minn għaliġa; u li jikber..... raġel kif imiss.

GIORGI : Ma nistax nifhem xi trif tisser.

ALFREDO : Minn taħt idejja, ibni Lino ma jistax jitla' raġel kif imiss għaliex..... jien missier diżonest. Mela aħjar nafdah f'idejk; bik bħala għalliem tiegħu u mdawwar bis-sewwa ta' din id-dar, Lino jitrabba kif jixraq.

GIORGI : (*aktar mistagħġeb*) Imma jien..... jien raġel kbir..... jien bdejt nixjieħ..... ma nistax nieħu fuq spallejja d-dmir li nrabbi tifel.

ALFREDO : (*b'fehma qawwiya*) Le papà, la tiċhadlix din it-talba; din hija l-aħħar talba tal-ħati. Int għandek il-jedd kollu u s-setgħa li fkeċċi lili 'l barra, tagħlaqli l-bieb f'wiċċi, imma ma tistax tkeċċi wkoll lil ibni, lill-istess demmek, demm safi bla ebda febgħa. Int ma tistax b'din iċ-ċaħda tirrofta lil dak l-innoċenti li jkun raġel onest.

GIORGI : (*dyħajjef*) Int ukoll għadek fil-waqt biex tista' thid-del ħajtek.

ALFREDO : Le, issa tard wisq.

GIORGI : Hemm dejjem waqt biex wieħed jarga' jsir onest.

ALFREDO : Lanqas kieku rrid ma jista' jkun. Fl-imgħoddi tiegħi hemm tant ħwejjeg koroh, ħżiena, li qerdu kull rieda tajba tiegħi, hemm ħafna ħtijiet li għad iridu jithallsu. Forsi għada..... forsi l-lum s'fess.....

GIORGI : Imma int?..... Int?

ALFREDO : Jien?..... (*juri l-bieb ta' barra*) Għebt minn quddie-

mek għal snin shaħ..... nargà' mmur..... nargà'
ngħib għal dejjem.

GIORGI : (*aktarx b'għajta*) X'inhuma dawn il-ħsibijiet ħżiena
li qed jgħaddulek minn rasek? X'biċċa ġemm ġdida
biħsiebek tagħmel?

ALFREDO : (*b'daħka ta' mrar*) Ah! Le. Qed tahseb forsi li jien
se noqtol ruhi b'idejja? U għalfejn, għaliex, għal
min? Il-ħajja li jien għaddejt neħhiet minni kull
saħħa, qerdet minni kull herqa, fnietni għal kol-
lox..... u ftit fadalli x'nibqa' nkarkar minnha.

GIORGI : U ibnek iċ-ċkejken?

ALFREDO : Ibni jinsab hemm ġew. Għidlu li jien nargà' niġi
għada..... biex nieħdu miegħi. Dan "l-għada" iżda
ma għandux żerniq, mela..... ma jasal qatt. (*jagħ-
mel sforz biex jidher kalm u jersaq lejn il-bieb tar-
xellug u jsejjaħ*) Gaspare.

GASPARE : (*jidhol b'Lino miegħu*) Għajjattilna Sinjur?

ALFREDO : (*jieħu li-tifel f'idu*) Lino, fessudu tiegħi, hena
ta' qalbi, ara dan in-nannu tiegħek. (*Giorgi, kom-
moss għall-aħħar, jintelaq fuq pultruna. Alfredo
jqiegħed lil Lino fuq irkobbtejn Giorgi u jissokta
b'leħen li jaqsam il-qlub*) Issa tara kemm se jsir iħob-
bok in-nannu..... u int jeħtieġ li tkun tifel sewwa u
bravu..... issa jien se noħroġ ftit..... ħallj mmur
nixtrilek ħafna ħelu u għada..... għada..... (*bi sforz
qawwi*) għada niġi nieħdok. (*Giorgi għandu wiċċu
mxarrab bid-dmugħ—u jżieġhel b'Lino billi jllir-
xalu xagħru*).

GASPARE : (*taħt ilsien lil Alfredo*) Se titlaq, Sur Alfredo?

ALFREDO : Iva, jeħtieġ.

GASPARE : (*jitolbu bil-ħniena*) Sur Markiż, kif jista' jkun li
inti.....

GIORGI : (*jgħannaq lil Lino bil-qawwa ma' sidru u jagħmel
sforz fuqu nnifsu. Lil Alfredo*) Isma'..... jekk.....
jekk..... trid tibqa'..... jekk twegħedni..... jiena
lest biex naħfirlek.

ALFREDO : (*jinxtehet f'riġlejn Giorgi u jbuslu idejħ b'dehwa*)
Grazzi. Grazzi għall-kelma ħanina li għidtlī; graz-
zi mill-qiegħ ta' qalbi. (*iqum bil-wieqfa*) Issa nista'
nitlaq ferħan u hieni.

GASPARE : Kif!

GIORGI : Le, ibqa' magħna.

ALFREDO : (*bi hlewwa u kliemu kollu hajr*) Missier għażiż tiegħi, kif ġa għidtlek ftit ilu, jistgħu jigu jarrestawni hawn..... f'din l-istess dar tiegħek..... waqt li nkun magħkom..... waqt li nkun nilgħab ma' ibni. Le, dan ma jistax ikun. Ma jistax ikun minħabba fik..... minħabba fih.

GIORGI : Ibqa', nagħmel mill-aħjar biex ngħinek, neħilsek minn kull għawġ.

ALFREDO : Jisgħobbija, imma ma jistax ikun (*b'disprament*) Inti ma tafx x'qiegħed inħoss..... (*jaħtaf lit-tifel—jgħannqu u jbusu għal ħafna drabi—ibus lil Giorgi fuq gbinu—jieħu l-kapott bil-herra—jigri għall-bieb tan-nofs—jieqaf—idur—b'lehen maħnuq u li jaqsam il-qalb*) Papà..... rabbiġ raġel bħalek..... (*jaħrab min-nofs*).

SIPARJU MALAJR.
